

УДК 336.71.009.12

Соцька Ю.І.

аспірант кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету**ОЦІНКА КОНКУРЕНЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ**

У статті проведено порівняльний аналіз конкуренції на банківських ринках Одеського, Харківського та Львівського регіонів на засадах таких показників, як структура та ємність банківських регіональних ринків, дисперсія часток ринку, інтенсивність конкуренції, структурні показники концентрації на регіональних банківських ринках. На основі методу суми місць побудовано матрицю рангів по кожному із розрахованих показників конкурентоспроможності. Доведено необхідність підвищення рівня конкурентоспроможності банківської системи Одеської області та запропоновано рекомендації щодо формування конкурентних переваг на ринку.

Ключові слова: банк, ринок, регіон, конкуренція, дисперсія, інтенсивність конкуренції, матриця рангів.

Соцкая Ю.И. ОЦЕНКА УРОВНЯ КОНКУРЕНЦИИ НА РЕГИОНАЛЬНЫХ РЫНКАХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ УКРАИНЫ

В статье проведен сравнительный анализ конкуренции на банковских рынках Одесского, Харьковского и Львовского регионов на основе таких показателей, как структура и емкость банковских региональных рынков, дисперсия рыночных долей, интенсивность конкуренции, структурные показатели концентрации на региональных банковских рынках. На основе метода суммы мест построена матрица рангов по каждому из расчетных показателей конкурентоспособности. Доказана необходимость повышения уровня конкурентоспособности банковской системы Одесской области и предложены рекомендации по формированию конкурентных преимуществ на рынке.

Ключевые слова: банк, рынок, регион, конкуренция, дисперсия, интенсивность конкуренции, матрица рангов.

Sotska Y.I. ASSESMENT OF THE LEVEL OF COMPETITION IN THE REGIONAL UKRAINIAN BANKING MARKETS

The article provides a comparative analysis of competition in the banking markets of Odessa, Kharkiv and Lviv regions on the basis of indicators such as: the structure and capacity of the regional banking markets, the dispersion of market shares, the intensity of competition, and the structural indexes of regional banking markets concentration. A matrix of ranks for each of the calculated indices of competitiveness was constructed on the basis of the method of sum of places. The author proves the necessity of improving the competitiveness of the banking system of the Odessa region, and offers the recommendations for forming of competitive advantages in the market.

Keywords: bank, market, region, competition, dispersion, intensity of competition, matrix ranks.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні, коли банки вирішують проблеми збереження фінансової стійкості та надійності на грошово-кредитному ринку, завдання підвищення їхньої конкурентоспроможності є одним із пріоритетних, що стоїть перед керівництвом кожної банківської установи. За цієї умови вкрай необхідно зосередити увагу на пошуку та обґрунтуванні можливих шляхів управління конкурентним потенціалом банку задля забезпечення ефективності його діяльності.

Оцінка прояву конкуренції на ринку банківських послуг необхідна для обґрунтування управлінських рішень і практичних дій з регулювання процесів конкуренції, розвитку конкурентних переваг, розробки методів стратегічного управління конкурентоспроможністю банків. Для ефективного вирішення проблем подолання диспропорцій у структурі економіки України необхідно створити умови для розвитку стійких та надійних регіональних банківських систем. Тому актуальним є аналіз сучасного стану конкурентного середовища банківського сектора кожного із регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам конкурентоспроможності та конкурентних переваг присвячено велика кількість наукових публікацій. Основним теоретичним положенням та концептуальним засадам конкуренції присвячені наукові праці таких зарубіжних авторів, як І. Ансофф, М. Портер, Дж. Сінки, Г. Хемел. Наприклад, Дж. Сінки визначає три основні напрями конкуренції банків: обмеження цін, зручність для користувачів банківських послуг та репутація банку [1, с. 46].

Серед вітчизняних учених, праці яких присвячені цій проблематиці, варто виділити В. Вовк, І. Волошко, О. Дзюблюка, С. Козьменка, О. Мірошниченка, В. Міщенко, О. Солодкої, Л. Федулової,

Ф. Шпиґа та ін. Науковці С. Козьменко, Ф. Шпиґа та І. Волошко визначають сутність поняття «конкурентоспроможність банку» як можливість здійснення ефективної господарської діяльності та досягнення практичної прибутковості реалізації своїх послуг в умовах конкурентного ринку [2, с. 75]. В. Вовк у своїх наукових працях пропонує структурно-декомпозиційний аналіз сутнісних складових категорії «конкурентоспроможність» та визначає характер взаємозв'язків між такими її фундаментальними категоріями як конкурентні переваги, конкурентний статус, конкурентна позиція та конкурентний потенціал [3, с. 23]. Проте проблеми розвитку раціональної структури банківської системи України на регіональному рівні залишаються недостатньо дослідженими і розробленими з позиції підвищення конкурентоспроможності банків.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка конкуренції на регіональних ринках банківських послуг. Для досягнення мети у дослідженні вирішено завдання діагностування рівня конкуренції банківських ринків Одеського, Харківського та Львівського регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток банківської системи країни безпосередньо залежить та визначається рівнем розвитку регіональних банківських систем. Регіональні банківські системи впливають на розвиток своїх регіонів, створюючи умови для їхньої активної інвестиційної та інноваційної діяльності, забезпечення належного фінансування підприємств, а отже, сприяють збільшенню обсягів виробництва та зайнятості населення регіону та, як наслідок, розвитку економіки держави в цілому.

Проведений аналіз концентрації банків України свідчить про наявність диспропорцій у кількості банківських установ, що функціонують на терито-

ріях різних регіонів. Так, за станом на 01.01.2015 на території України функціонують 163 банки, які мають 147 філій та 16514 відділень. Їхню регіональну концентрацію наведено на рисунку 1.

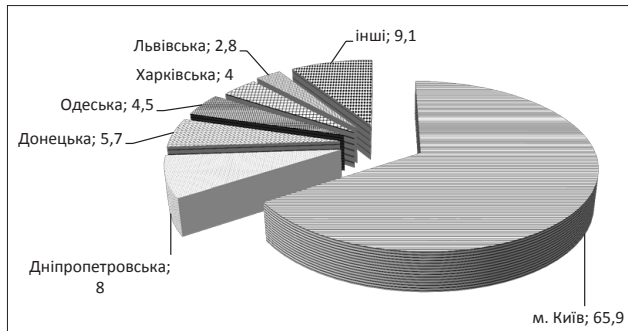

Рис. 1. Концентрація банківських установ – юридичних осіб у розрізі регіонів України, % (станом на 01.01.2015)

Побудовано автором за даними [4]

Дані рисунка свідчать, що у м. Києві зосереджено 65,9% банків від їх загальної кількості, а у Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Харківській та Одеській областях звагалі – 22,2%. А банки інших 19 областей склали усього 9,1%. Крім того, 91% банків – юридичних осіб зареєстровані у 6 областях України (м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Харківська та Львівська області), тоді як в 11 областях із 25 звагалі відсутні самостійні банки. Таку територіальну нерівномірність розміщення банків в Україні певним чином згладжує розвиток мережі філій та відділень.

Отже, наведені дані свідчать про існування диспропорцій у розвитку територіальних банківських систем в Україні та дають підстави визначити необхідність формування та впровадження стратегічних методів управління процесами їх функціонування, які будуть сприяти постійній координації і взаємодії банків на регіональному рівні між собою та з банками інших регіонів. Зазначена координація необхідна для організації достатнього ресурсного забезпечення процесів розвитку економічних, соціально-трудова й інших відносин, а також для задоволення інноваційно-інвестиційних потреб розвитку економік регіонів.

Проведене діагностування тих регіональних банківських систем, які є найбільш впливовими на розвиток економіки України, дозволило визначити рівні територіальної концентрації: високий, середній, незначний та низький (табл. 1).

З даних таблиці 1 робимо висновок, що основні обсяги активів банків України розміщено у Столичному регіоні (рівень територіальної концентрації – високий). До середнього рівня концентрації віднесено банківські системи Дніпропетровської, Донецької,

Запорізької, Львівської, Одеської, Полтавської та Харківської областей.

Незначний рівень територіальної концентрації банків мають Луганська, Миколаївська, Волинська, Івано-Франківська, Черкаська, Херсонська, Чернігівська, Сумська та Вінницька області. А банківські системи семи областей України: Закарпатської, Житомирської, Кіровоградської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької та Чернівецької мають низький рівень концентрації активів – менше 500 млн грн.

Зазначимо, що за показником рівня територіальної концентрації банківські системи Одеської, Харківської та Львівської областей майже однакові, тому для дослідження їхніх конкурентних позицій на банківському ринку з метою розробки рекомендацій для посилення конкурентоспроможності банків Одеського регіону здійснено порівняльний аналіз результатів їхньої діяльності.

Для порівняльної характеристики конкуренції на банківських ринках Одеського, Харківського та Львівського регіонів були розраховані такі показники, як: структура та ємність банківських регіональних ринків, питома вага основних показників діяльності банків на регіональних ринках, показники стану конкуренції на регіональних ринках (дисперсії часток ринку, інтенсивності конкуренції, оцінки ступеня схожості ринкових часток банків, які функціонують на ринку, показники інтенсивності конкуренції по динаміці ринку та рентабельності) та група структурних показників концентрації на регіональних банківських ринках.

Структура банківських ринків Одеської, Львівської і Харківської областей характеризується чисельністю діючих регіональних банків і філій банків інших регіонів, а також частками, які вони займають на банківському ринку, а саме: питома вага самостійних регіональних банків та їх філій в усіх трьох досліджуваних областях нижче питома ваги банківських установ інших регіонів, крім Харківської області, з 2013 року. За період з 2010 по 2015 рр. спостерігається тенденція збільшення частки регіональних банків у загальній кількості банківських установ регіону. Так, в Одеській області частка регіональних банків за п'ять років збільшилася з 13% у 2010 р. до 38% у 2014 р.; у Харківській області – з 19% у 2010 р. до 50% у 2014 р., а у Львівській – з 6% до 46% за відповідний період [5; 6; 7].

Для виявлення рівня конкуренції банківських систем трьох досліджуваних нами областей на засадах методу суми місць побудуємо матрицю рангів по кожному із розрахованих нами показників конкурентоспроможності (табл. 2).

За сумою місць у таблиці 2 проведемо розподіл рейтингу регіональних банківських систем на ринку за останні три роки.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать, що найбільш конкурентоспромож-

Таблиця 1

Територіальна концентрація банківської системи України станом на 01.01.2015

Рівень територіальної концентрації	Сума активів, млрд грн	Області, що входять до групи
Високий	Більше 100	Київська та м. Київ (Столичний регіон)
Середній	більше 1,5	Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Одеська, Запорізька, Львівська, Полтавська та АР Крим
Незначний	від 0,5 до 1,5	Луганська, Миколаївська, Волинська, Івано-Франківська, Черкаська, Херсонська, Чернігівська, Сумська та Вінницька
Низький	менше 0,5	Рівненська, Закарпатська, Чернівецька, Хмельницька, Тернопільська, Житомирська, Кіровоградська,

Розраховано автором за даними [4]

Таблиця 2

Ранжування за показниками конкуренції банківських систем Одеської, Харківської та Львівської областей за 2012–2014 рр., станом на кінець року

Показники	Сектор ринку	Одеська область			Харківська область			Львівська область		
		2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
δ^2	Активи	3	2	2	1	1	1	2	3	3
	Позички	2	2	2	1	1	1	3	3	3
	Депозити	3	3	3	1	1	1	2	2	2
U_k	Активи	1	3	2	2	2	1	3	1	3
	Позички	1	2	3	2	2	1	3	1	2
	Депозити	3	1	3	1	3	1	2	2	2
CCI	Активи	3	2	2	1	1	1	2	3	3
	Позички	2	2	2	1	1	1	3	3	3
	Депозити	3	3	3	1	1	1	2	2	2
ННІ	Активи	3	2	2	1	1	1	2	3	3
	Позички	2	2	2	1	1	1	3	3	3
	Депозити	3	3	3	1	1	1	2	2	2
I	Активи	3	2	2	1	1	1	2	3	3
	Позички	2	2	2	1	1	1	3	3	3
	Депозити	3	3	3	1	1	1	2	2	2
RI	Активи	2	3	2	1	1	1	3	2	3
	Позички	3	3	2	1	1	1	2	2	3
	Депозити	3	3	2	1	1	1	2	2	3
Сума місць	Активи	15	14	12	6	6	6	14	15	18
	Позички	12	12	13	7	7	6	16	15	17
	Депозити	18	16	17	6	8	6	12	12	13

Розраховано автором за даними [5; 6; 7; 8]

Таблиця 3

Рейтинг конкурентоспроможності регіональних банківських систем на ринку банківських послуг (станом на кінець 2012–2014 рр.)

Регіональні банківські системи	2012 рік			2013 рік			2014 рік		
	Активи	Позички	Депозити	Активи	Позички	Депозити	Активи	Позички	Депозити
Одеська	3	2	3	2	2	3	2	2	3
Харківська	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Львівська	2	3	2	3	3	2	3	3	2

Розраховано автором за результатами дослідження

ною за 2012–2014 рр. із трьох досліджуваних регіональних банківських систем виявилася банківська система Харківської області на фінансовому ринку, що пояснюється наявністю в даному регіоні УкрСиббанку і розвинутої промисловості. Друге місце посідає банківська система Одеської області за активними та кредитними операціями. За депозитами друге місце посідає банківська система Львівської області, так як вона є донором кредитних ресурсів для інших регіонів України.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що сучасна розгалужена мережа філій банків у регіонах пов'язана не з реалізацією завдань пропорційного розвитку регіонів, а із завданнями головного офісу банку, а саме: або формування фінансових ресурсів з метою їх подальшого відтоку в регіон, де функціонує головний офіс; або використання ресурсів у регіоні їх формування, але для кредитування розвитку підприємств (бізнесу) власників банку, які не завжди сприяють пропорційному розвитку самого регіону.

Таким чином, визначені тенденції розвитку банківських послуг на регіональних ринках вимагають реалізації ефективних технологій посилення конкурентоспроможності банків, а також пошуку напрямів формування, нарощення, реалізації та збереження банками конкурентних переваг. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку щодо необхід-

ності підвищення рівня конкурентоспроможності банківської системи Одеської області, а сприятиме ефективному вирішенню цього завдання впровадження методів стратегічного управління банками.

Для вирішення завдань раціонального розвитку економіки регіонів необхідно реформувати структуру сучасної банківської системи, для чого потрібно створити умови для виникнення потужних регіональних банків, які б стимулювали своїми кредитними програмами пропорційний розвиток усіх регіонів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл. ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с.
2. Козьменко С.М. Стратегічний менеджмент банку : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / [С.М. Козьменко, Ф.І. Шпиг, І.В. Волошко]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. – 734 с.
3. Вовк В.Я. Сутність та зміст конкурентоспроможності банку // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 33 (ч. 2). – С. 23-28.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
5. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Головного управління статистики в Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
8. Абакуменко О.В. Методи і моделі оцінювання кон'юнктури фінансового ринку [Текст]. / О.В. Абакуменко // Чернігівський науковий часопис. – 2013. № 1(4). – С. 98-103.
9. Методи аналізу конкуренції у банківській сфері : підручник / [А.В. Катанова, Л.С. Поліщук, Д.В. Матвієнко] ; за ред. Катанової А.В. – Тернопіль : «Глобус», 2013. – 387 с.
10. Дробышевский С. Анализ конкуренции в российском банковском секторе [Текст] / С. Дробышевский, С. Пашенко // Научные труды Института экономики переходного периода. – 2006. – № 96. – С. 118-121.